



Vissa pensionsfrågor

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition 2006/07:29 Vissa pensionsfrågor jämte en motion som väckts med anledning av propositionen. Vidare behandlas några motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2006.

I motionerna tas frågor upp bl.a. om pensionsgrundande inkomst vid retroaktiva utbetalningar, ett reformerat ATP-system, pensionsrätt vid studier och plikttjänstgöring, delad premiepensionsrätt samt fonder och avgifter i premiepensionssystemet.

I propositionen föreslår regeringen att den som uppbär t.ex. änkepension ska kunna tillgodoräkna sig en förmånligare försäkringstid vid beräkning av ålderspension i form av garantipension än vad nuvarande regler medger.

Vidare föreslår regeringen att den årliga uppräkningsgraden av inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension ska göras utan hänsyn tagen till balansindex för de år ett sådant har fastställts. För kvinnor som har fyllt 65 år och som uppbär både änkepension och ålderspension föreslås att det ålderspensionsbelopp som samordnas med änkepensionen ska omräknas med balansindex i stället för med inkomstindex.

När det gäller bostadstillägg till pensionärer föreslår regeringen att förmånen i fler fall än i dag ska kunna räknas om utan föregående underrättelse till den försäkrade. De fall som avses är vid ändrat taxeringsvärde för fritidsfastighet och när pensionären samtidigt med bostadstillägg uppbär bostadsbidrag och bidraget ändras.

För att uppnå likabehandling av svenska och utländska inkomster föreslås i propositionen att vid inkomstprövning för särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd ska inkomster beskattade i utlandet tas upp efter avdrag för skatt och avgifter som om inkomsterna skulle ha tagits upp för beskattning i Sverige.

Slutligen redovisar regeringen sin bedömning att beräkning av pensionsgrundande inkomst även i fortsättningen bör göras enligt kontantprincipen utifrån den inkomst som utbetalats ett visst år.

Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionerna.

Reservationer har lämnats av företrädare för v och mp. I betänkandet finns totalt 5 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Bostadstillägg till pensionärer m.m.	10
Pensionsgrundande inkomst vid retroaktiva utbetalningar	11
Pensionssystemets utformning m.m.	14
Pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt	17
Makars pensionsrättigheter	19
Fonder och avgifter i premiepensionssystemet	20
Reservationer	25
1. Pensionsgrundande inkomst vid retroaktiva utbetalningar, punkt 2 (v, mp)	25
2. Pensionssystemets utformning m.m., punkt 3 (v)	25
3. Kulturarbetarnas pensioner, punkt 4 (v, mp)	26
4. Pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt, punkt 5 (v)	26
5. Fonder och avgifter i premiepensionssystemet, punkt 7 (v)	27
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	28
Propositionen	28
Följdmotion	28
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	28
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	30

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a. lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension,
- b. lag om ändring i lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,
- c. lag om ändring i lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. Därmed bifaller riksdagen proposition 2006/07:29.

2. Pensionsgrundande inkomst vid retroaktiva utbetalningar

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Sk311 och 2006/07:Sf4 yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (v, mp)

3. Pensionssystemets utformning m.m.

Riksdagen avslår motion 2006/07:Sf220 yrkandena 1–3 och 5.

Reservation 2 (v)

4. Kulturarbetarnas pensioner

Riksdagen avslår motion 2006/07:Sf266.

Reservation 3 (v, mp)

5. Pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Sf220 yrkande 4 och 2006/07:Sf248 yrkandena 1 och 2.

Reservation 4 (v)

6. Makars pensionsrättigheter

Riksdagen avslår motion 2006/07:C280 yrkande 1.

7. Fonder och avgifter i premiepensionssystemet

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Sf220 yrkandena 7–9 och 2006/07:Sf224.

Reservation 5 (v)

Stockholm den 27 februari 2007

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Gunnar Axén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunnar Axén (m), Tomas Eneroth (s), Helena Rivière (m), Catherine Persson (s), Lars-Arne Staxäng (m), Solveig Zander (c), Siw Wittgren-Ahl (s), Tobias Krantz (fp), Kurt Kvarnström (s), Mats G Nilsson (m), Lars Gustafsson (kd), Mikael Cederbratt (m), Kalle Larsson (v), Fredrick Federley (c), Gunvor G Ericson (mp), Ann Arleklo (s) och Helena Frisk (s).

Redogörelse för ärendet

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition 2006/07:29 Vissa pensionsfrågor jämte en motion som väckts med anledning av propositionen. Därutöver behandlar utskottet motioner från allmänna motionstiden 2006 som bl.a. rör frågor om fonder och avgifter i premiepensionssystemet.

Som ett led i beredningen av ärendet har Sjunde AP-fondens vd Peter Norman besökt utskottet den 30 januari 2007 och lämnat information om fonden och dess verksamhet liksom om de hittillsvarande erfarenheterna av fondförvaltningen.

Vidare har utskottet den 1 februari 2007 besökt Premiepensionsmyndigheten och därvid fått information dels om myndighetens verksamhet och hittillsvarande erfarenheter, dels om arbetet med regeringens uppdrag till myndigheten rörande utbudet av fonder, placeringsalternativ, fondbyten m.m.

Utskottets överväganden

Beräkning av garantipension i vissa fall

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag att som försäkringstid för ålderspension i form av garantipension ska kunna tillgodoräknas den försäkringstid som legat till grund för hel sjukersättning i form av garantiersättning liksom en på visst sätt omräknad försäkringstid för hel särskild efterlevandepension eller änkepension eller garantipension till sådan pension, om det är förmånligare än den försäkrades faktiska bosättningstid.

Vidare bifaller riksdagen att kravet att den som omedelbart före den månad han eller hon fyllde 65 år har uppburit hel sjukersättning, änkepension eller hel särskild efterlevandepension ändras till att det är tillräckligt att den försäkrade haft rätten till den aktuella förmånen för att omfattas av bestämmelserna.

Propositionen

Ålderspension i form av garantipension till personer som är födda 1938 eller senare beräknas i förhållande till hur många år de varit bosatta i Sverige enligt bestämmelserna i 3 kap. 1–5 §§ lagen (1998:702) om garantipension (GPL). För rätt till garantipension krävs minst tre års bosättning, och full garantipension betalas ut efter minst 40 års bosättning. För den som varit bosatt här i kortare tid än 40 år reduceras garantipensionen med 1/40-del för varje år. Garantipensionen reduceras av inkomstrelaterad ålderspension och kan utbetalas från 65 års ålder.

Särskilda regler gäller för personer som månaden innan de fyller 65 år uppbär hel sjukersättning i form av garantiersättning, hel särskild efterlevandepension eller änkepension eller garantipension till änkepension till kvinnor födda något av åren 1938–1944. Enligt 3 kap. 6 § GPL ska, i samtliga dessa fall, den faktiska bosättningstiden jämföras med den bosättningstid som tillgodoräknats för sjukersättningen, den särskilda efterlevandepensionen eller änkepensionen. Garantipension beviljas därefter i förhållande till den bosättningstid som ger det förmånligaste utfallet för den försäkrade.

Reglerna innebär att om den tidigare förmånen varit 30-delsberäknad måste Försäkringskassan göra en bosättningsutredning när den försäkrade fyller 65 år. Dessa utredningar är ofta resurskrävande eftersom det inte sällan gäller uppgifter som ligger långt tillbaka i tiden. I de fall den försäkrade före 65 år uppburit efterlevandepension är det den avlidne makens bosättningstid i Sverige som ska utredas. Därtill kommer att det inte finns

något register som innehåller uppgifter om hur länge en person varit bosatt i Sverige. Av nu nämnda skäl föreslår regeringen att ålderspension i form av garantipension – i stället för bosättningstid – ska kunna beräknas med utgångspunkt i den försäkringstid som låg till grund för sjukersättningen, om det är förmånligare än beräkning med faktisk bosättningstid.

Regeringen föreslår på motsvarande sätt att den försäkringstid – omräknad på visst sätt – som låg till grund för beräkningen av änkepension eller särskild efterlevandepension ska kunna läggas till grund för beräkning av ålderspension i form av garantipension, om det ger ett för den försäkrade bättre resultat än den faktiska bosättningstiden.

Ålderspension i form av garantipension reduceras av inkomstrelaterad ålders- eller efterlevandepension. Motsvarande gäller för sjukersättning i form garantiersättning som reduceras av inkomstgrundad sjukersättning. Om den inkomstgrundade förmånen har reducerat bort garantipensionen eller garantiersättningen kan den försäkrade inte sägas uppbära denna, men den försäkrade har likväl rätt till den. Regeringen föreslår därför att kravet på att den som omedelbart före den månad han eller hon fyllde 65 år har uppburit hel sjukersättning, hel särskild efterlevandepension eller änkepension ändras till att den försäkrade ska ha haft rätten till den aktuella förmånen för att omfattas av bestämmelsen.

Förslagen avses träda i kraft den 1 maj 2007.

Utskottets ställningstagande

Inga motionsyrkanden har väckts med anledning av regeringens förslag. Förslagen tillstyrks.

Beräkning av efterlevandepension och änkepension för de år balanstalet understiger 1,0000

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag att den årliga uppräkningsingen av inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension ska göras utan hänsyn tagen till balansindex för de år ett sådant har fastställts.

Vidare bifaller riksdagen förslaget att för de kvinnor som har fyllt 65 år och uppbär både änkepension och ålderspension ska det ålderspensionsbelopp som samordnas med änkepensionen omräknas med balansindex i stället för med inkomstindex.

Propositionen

Enligt 1 kap. 10 § lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn, EPL, ska inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension årligen räknas om enligt 5 kap. 14 § lagen om inkomstgrundad ålderspension (1998:674), LIP. Den årliga omräkningen, s.k. följsamhetsindexering, innebär att pensionen räknas om med förändringen av inkomstindex dividerad med 1,016.

Den 1 januari 2002 infördes regler i LIP om automatisk balansering av ålderspensionssystemet. Den automatiska balanseringen ska garantera att skulderna i ålderspensionssystemet över tid inte överstiger systemets inkomster. Varje år fastställs ett balanstal genom att ålderspensionssystemets skulder jämförs med dess inkomster. Om balanstalet för ett år understiger 1,0000, dvs. om skulderna överstiger inkomsterna, aktiveras den automatiska balanseringen och ett balansindex fastställs. Det innebär att för år då balansindex har fastställts ska den årliga omräkningen av inkomstgrundad pension göras med balansindex i stället för med inkomstindex.

Syftet med den automatiska balanseringen är att garantera ålderspensionssystemets finansiella ställning. Ålderspensionssystemet är ett helt avgiftsfinansierat system som är autonomt och ligger utanför statsbudgeten. Efterlevandepensionerna finansieras emellertid via anslag i statsbudgeten och det finns därför inte något behov av en automatisk balansering av dessa. Regeringen föreslår därför att inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension inte skall omfattas av reglerna för den automatiska balanseringen.

Änkepension ska enligt 6 kap. 11 § EPL samordnas med kvinnans inkomstgrundade ålderspension fr.o.m. månaden hon fyller 65 år. Det gäller kvinnor som är födda 1930–1953. Änkepensionen betalas endast ut med det belopp som överstiger den inkomstgrundade ålderspensionen. Det belopp som används vid samordningen är ett särskilt beräknat ålderspensionsbelopp. Beloppet beräknas som om hela den inkomstgrundade ålderspensionen är tilläggspension. Vid beräkningen bortses från t.ex. inkomstpension och premiepension. Dessutom bortses från om balansindex fastställts för det år änkan fyllde 65 år eller för en sammanhängande period före detta år.

Följden av nu redovisade regler blir att den tilläggspension som faktiskt betalas ut multipliceras med balanstalet, om balansindex har fastställts, medan detta inte görs vid beräkningen av det pensionsbelopp som samordnas med änkepensionen. Regeringen anser att det är rimligt att det ålderspensionsbelopp som reducerar änkepensionen multipliceras med balanstalet om den tilläggspension som betalas ut till kvinnan gör det och föreslår därför en ändring med denna innebörd.

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft den 1 maj 2007.

Utskottets ställningstagande

Regeringens förslag har inte föranlett några motionsyrkanden. Förslagen tillstyrks.

Bostadstillägg till pensionärer m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag att Försäkringskassan ska få räkna om bostadstillägg till pensionärer m.fl. utan föregående underrättelse när årsinkomsten ändras till följd av ändrat taxeringsvärde för fritidsfastighet eller när bostadsbidrag ändras.

Vidare bifaller riksdagen förslaget att utländska inkomster beskattade i utlandet vid inkomstprövningen för särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd ska tas upp efter avdrag för skatt och avgifter som om inkomsterna hade beskattats i Sverige.

Propositionen

Bostadstillägg till pensionärer (BTP) beviljas enligt lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. för en period om 1–3 år. Förmånstagaren är i vissa fall skyldig att anmäla ändrade förhållanden, t.ex. vad gäller väsentliga förändringar av inkomsten, ändrade boendeförhållanden och ändrat civilstånd, varefter BTP räknas om. Även vid andra förändringar som kommer till Försäkringskassans kännedom, ska BTP omprövas. I sådana fall skall förmånstagaren underrättas om det nya underlaget samt att Försäkringskassan avser att räkna om BTP med utgångspunkt i detta. I vissa fall får Försäkringskassan räkna om BTP utan föregående underrättelse. Det gäller i de fall årsinkomsten förändras till följd av att en förmån som betalas ut av Försäkringskassan ändras eller när en utländsk pension eller en avtalspension ändras.

Taxeringsvärdet för permanentbostad påverkar inte årsinkomsten vid beräkning av BTP men det gör däremot taxeringsvärdet för fastighet som inte är permanentboende. De uppgifter om ändrat taxeringsvärde som redan i dag överförs från Skatteverket till Försäkringskassan hämtas från fastighetsregistret och är fastställda taxeringsvärden, som delgetts den skattskyldige i samband med att taxeringsvärdet fastställdes. Mot bakgrund härav föreslår regeringen att BTP ska få räknas om utan föregående underrättelse till den försäkrade vid ändrat taxeringsvärde för fastighet som inte är permanentboende.

BTP samordnas med vad som betalas ut i bostadsbidrag. Eftersom uppgiften om bostadsbidrag inte hämtas från den försäkrade utan från bostadsbidragsregistret måste uppgiften delges den försäkrade varje gång bostadsbidraget ändras. Eftersom Försäkringskassan betalar ut bostadsbidra-

get finns det en direkt kunskap och säkerhet om det utbetalade beloppet. Regeringen föreslår därför att BTP även i detta fall ska få räknas om utan föregående underrättelse till den försäkrade.

Särskilt bostadstillägg (SBTP) betalas ut till den som har BTP i de fall den sökandes inkomst, efter avdrag för skälig bostadskostnad, understiger en skälig levnadsnivå. Även äldreförsörjningsstöd enligt lagen (2001:853) om äldreförsörjningsstöd betalas ut om den sökandes inkomster, efter avdrag för skälig bostadskostnad, understiger en skälig levnadsnivå. Vid inkomstberäkningen för SBTP eller äldreförsörjningsstöd räknas inkomster av tjänst, näringsverksamhet och kapital efter avdrag för skatter och avgifter. Även BTP räknas som inkomst. Övriga inkomster som inte är skattepliktiga i Sverige ingår också i inkomstprövningen men tas upp till värdet före skatt.

Eftersom inkomster beskattade i utlandet, till skillnad från inkomster som beskattas i Sverige, tas upp med belopp före avdrag för skatt kan den nuvarande lagstiftningen försvåra den fria rörligheten inom EU och därmed vara oförenlig med gemenskapsrätten. För att uppnå likabehandling av svenska och utländska inkomster vid inkomstberäkningen av SBTP och äldreförsörjningsstöd föreslår regeringen att inkomster som beskattas i utlandet ska beräknas efter avdrag för skatt och avgifter som om inkomsterna skulle ha tagits upp till beskattning i Sverige.

Förslagen avses träda i kraft den 1 maj 2007.

Utskottets ställningstagande

Inga motionsyrkanden har väckts med anledning av regeringens förslag. Förslagen tillstyrks.

Pensionsgrundande inkomst vid retroaktiva utbetalningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ett system som möjliggör att pensionsrätt vid retroaktiva utbetalningar fördelas på flera år än utbetalningsåret.

Jämför reservation 1 (v, mp).

Gällande ordning

Enligt 2 kap. 18 § LIP ska, då det gäller andra inkomster än utländska inkomster, till grund för beräkning av en försäkrads pensionsgrundande inkomst ett visst intjänandeår läggas den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt för det året.

Enligt 2 kap. 17 § första stycket LIP gäller att om en ersättning som är pensionsgrundande eller för vilken det ska beräknas ett pensionsgrundande belopp eller pensionspoäng har betalats ut av Försäkringskassan eller en arbetslöshetskassa till en försäkrad och den försäkrade senare för samma månad har beviljats annan ersättning som är pensionsgrundande och samordnad med den ersättning som betalats ut tidigare, är den senare beviljade ersättningen inte pensionsgrundande till den del den avser tid före utbetalningsmånaden.

I 3 kap. 7 § LIP finns en motsvarande bestämmelse som reglerar den situationen att den försäkrade får sjuk- eller aktivitetsersättning beviljad för förfluten tid och denna är samordnad med tidigare utbetald ersättning som är pensionsgrundande, t.ex. sjukpenning.

Inkomster är pensionsgrundande upp till inkomsttaket på 7,5 inkomstbasbelopp (2 kap. 1 § LIP).

Propositionen

I propositionen gör regeringen bedömningen att reglerna i LIP om fastställande av pensionsgrundande inkomst vid retroaktiva utbetalningar som avser fler år än utbetalningsåret inte bör ändras.

Vid retroaktiva utbetalningar av inkomst som är pensionsgrundande tillgodoräknas enligt den s.k. kontantprincipen det utbetalade beloppet som pensionsgrundande det år som utbetalningen görs och inte det eller de år den avser. Eftersom inkomster är pensionsgrundande endast upp till taket på 7,5 inkomstbasbelopp kan den som får en stor retroaktiv utbetalning få en lägre pensionsgrundande livsinkomst jämfört med om inkomsten hade betalats ut under de år som den avsåg. Någon motsvarighet till reglerna om ackumulerad inkomst i skattelagstiftningen finns inte i LIP.

Efter ett tillkännagivande av riksdagen hösten 1992 (bet. 1992/93:SfU2, rskr. 1992/93:10) om en översyn av frågan om retroaktiva ersättningar i PGI-hänseende ska kunna fördelas på flera år fick dåvarande Riksförsäkringsverket, RFV, regeringens uppdrag att göra en sådan översyn. RFV konstaterade att det bl.a. av administrativa skäl inte var lämpligt att ändra reglerna. Sedan utskottet i betänkande 2000/01:SfU13 återkommit i frågan fick RFV regeringens uppdrag att utreda de administrativa möjligheterna och konsekvenserna av att vid stora retroaktiva utbetalningar kunna fördela pensionsrätter på flera år. I svar till regeringen den 1 juli 2003 ansåg RFV att en sådan fördelning endast ger marginella effekter för ett mindre antal personer och att det skulle innebära en ökad administration, sämre rättssäkerhet och stora kostnader för systemuppbyggnad och underhåll. Dessutom skulle ansvarsförhållandena mellan Skatteverket och Försäkringskassan bli oklara om också Försäkringskassan skulle besluta om pensionsgrundande inkomst i vissa fall.

I propositionen framhålls att antalet personer som kan beröras är färre i det reformerade pensionssystemet än i det gamla pensionssystemet eftersom det endast är den först utbetalade ersättningen som är pensionsgrundande för den tid som den retroaktiva utbetalningen avser. Vidare påpekas att om inkomster som överstiger avgiftstaket (8,07 inkomstbasbelopp) på grund av en stor retroaktiv utbetalning ska omfördelas till andra år än utbetalningsåret måste också pensionsavgifter betalas in för att någon ska kunna tillgodoräknas pensionsrätt. Systemet riskerar annars att bli underfinansierat även om antalet personer som skulle kunna beröras är få. En ändring av reglerna skulle också innebära administrativa svårigheter.

Motionerna

I motion Sf4 av Gunvor G Ericson och Thomas Nihlén (mp) begärs i yrkandena 1 och 2 dels ett tillkännagivande om att inrätta ett system som tillförsäkrar retroaktiv ackumulerad utbetalning som pensionsgrundande, dels en ändring i 2 kap. 17 § LIP. Motionärerna påpekar att individen blir lidande för att systemet är sådant att ersättning betalas ut fördröjt. Resultatet blir att han eller hon utan egen förskyllan riskerar att få en lägre ålderspension. Retroaktiva utbetalningar bör därför ge pensionsrätt och det oavsett om man tidigare fått ersättning från Försäkringskassan eller inte.

I motion Sk311 av Helén Pettersson och Lars Lilja (s) begärs ett tillkännagivande om arbetsskadeersättningar som betalas ut retroaktivt för flera år. Motionärerna ifrågasätter det förhållandet att retroaktiv utbetalning av arbetsskadelivränta i pensionshänseende inte kan fördelas på de år utbetalningen avser. Detta leder till en för individen lägre pension.

Utskottets bedömning

Regeringens bedömning, liksom RFV:s slutsatser i sin redovisning under 2003, synes utgå från att nuvarande bestämmelser i LIP om vilka ersättningar som är pensionsgrundande respektive ger rätt till pensionsgrundande belopp inte ska ändras. RFV har som grund för sina slutsatser underlag från retroaktiva utbetalningar av arbetsskadelivränta överstigande 100 000 kr för inkomståret 2002. Sammanlagt hade 1 144 sådana retroaktiva utbetalningar gjorts. Av dessa hade 873 personer fått en retroaktiv arbetsskadelivränta över 100 000 kr som samordnats med förtidspension eller sjukbidrag (numera sjuk- eller aktivitetsersättning) och därför inte varit pensionsgrundande enligt 2 kap. 17 § LIP.

Utskottet utgår från att i varje fall flertalet av de övriga 271 personerna (varav cirka hälften kvinnor) fått retroaktiv livränta som komplettering till en arbetsinkomst. Det är således inte många personer, och enligt RFV:s beräkningar är det först när utbetalningen överstiger 500 000 kr som ålderspensionen påverkas i någon nämnvärd omfattning. Enligt utskottets mening är det dock otillfredsställande om en stor retroaktiv utbetalning från socialförsäkringsadministrationen inte blir pensionsgrundande, särskilt

om det beror på långa handläggningstider. Detta strider också mot livsinkomstprincipen som genomsyrat hela reformeringen av ålderspensionssystemet, även om vissa avsteg från den varit nödvändiga.

Det stora flertalet personer som enligt RFV:s underlag under 2002 fick retroaktiv arbetsskadelivränta över 100 000 kr utbetald hade redan förtidspension eller sjukbidrag. Den retroaktiva utbetalningen blev därför inte pensionsgrundande ens för utbetalningsåret. Eftersom en förtidspensionär fick pensionsrätt grundad på den antagandeinkomst som legat till grund för förtidspensionen/sjukbidraget bör pensionen för dessa personer knappast ha påverkats. Från och med innevarande år grundas emellertid pensionsrätten för den som har sjuk- eller aktivitetsersättning på 80 % mot tidigare 93 % av den antagandeinkomst som legat till grund för sjuk- eller aktivitetsersättningen.

Eftersom överläggningar har inletts mellan de fem partier som står bakom pensionsöverenskommelsen för att hitta en samsyn i fråga om ålderspensionsrätt för den som uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning finns det enligt utskottets mening skäl att därefter också studera de sammantagna effekterna av ålderspensionsrätten grundad på en antagandeinkomst samt retroaktiva utbetalningar av arbetsskadelivränta. Utskottet förutsätter att detta kan ske utan ett tillkännagivande från riksdagen. Först därefter är det möjligt att bedöma dels hur många det är som berörs av att inte få en retroaktiv utbetalning pensionsgrundande och fördelad på de år utbetalningarna avser liksom i vilken utsträckning personerna i fråga berörs, dels hur en lösning på problemet skulle kunna se ut. I avvaktan på resultatet av de kommande överläggningarna bör riksdagen avslå såväl motion Sf4 yrkandena 1 och 2 som motion Sk311.

Pensionssystemets utformning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner bl.a. om en analys av nuvarande pensionssystem ur ett köns- och klassperspektiv, om ett reformerat ATP-system samt om en översyn av kulturarbetarnas pensioner.

Jämför reservationerna 2 (v) och 3 (v, mp).

Motionerna

Lars Ohly m.fl. (v) begär i motion Sf220 yrkande 1 ett tillkännagivande om att regeringen bör analysera pensionssystemets konsekvenser utifrån ett klass- och könsperspektiv. ATP-systemet var ett till individen riktat kollektivt system som skapade ett kontrakt mellan generationerna. Genom att säga upp det solidariska kontraktet skapar det nya pensionssystemet djupare klyftor mellan gamla och unga, mellan hög- och låginkomsttagare och mellan kvinnor och män. I samma motion yrkande 2 begär motionä-

rerna en utredning om ett reformerat ATP-system. De anser att hela avgiften på 18,5 % ska gå till fördelningssystemet, vilket gör systemet finansiellt stabilare än dagens system, att premiepensionen ska avskaffas och medlen föras till Sjunde AP-fonden samt att nivån på garantipensionen kontinuerligt ska ses över. Vidare anser de att 15/30-regeln i ATP-systemet, dvs. att de 15 bästa åren av 30 års intjänandetid, ska återinföras, kompensationen för barnår m.m. slopas och inkomstpensionen värdesätts i förhållande till reallöneutvecklingen. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att riksdagen bör få full och löpande insyn i Genomförandegruppens arbete. Enligt motionärerna är det hög tid att alla riksdagens sju partier tillåts ta fullt ansvar för pensionsfrågorna. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag till en aktiv balansering. Avgifterna bör höjas tillfälligt om det visar sig att pensionssystemet är underfinansierat. Därtill ska det finnas en fastlagd gräns för vilket underskott som ska hanteras med avgiftsökningar. Om gränsen passeras ska ansvariga politiker besluta om hur balans ska uppnås.

I motion Sf266 av Lisbeth Grönfeldt Bergman (m) begärs ett tillkännagivande om att den av regeringen aviserade kontroll- eller samrådsgruppen för vårdande av pensionsreformen och uppföljning av dess effekter i sitt arbete bör göra en översyn som särskilt avser effekterna av reformen för kulturarbetares pensioner. Motionären framhåller att kulturarbetarna riskerar låg pension när de blir 65 år eftersom de i många fall varit tvungna att gå i pension före 55 års ålder.

Utskottet ställningstagande

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om ett reformerat ATP-system och om en aktiv balansering i stället för en automatisk balansering av det nya ålderspensionssystemet. I sitt av riksdagen godkända betänkande 2005/06:SfU13 anförde utskottet bl.a. att pensionären i ett förmånsbaserat system, som ATP-systemet, får en viss utlovad pensionsnivå. Förmånsbaserade system är dock okänsliga för ekonomiska och demografiska förändringar, och nödvändiga justeringar av nivåer eller avgifter kan vara politiskt svåra att genomföra. Det kan leda till finansiella problem och det är pensionssparare/skattebetalare som står för den ekonomiska risken för de utlovade pensionsnivåerna till pensionärerna. Skälet till att det svenska pensionssystemet reformerades var just att ATP-systemet inte längre var finansiellt hållbart. Det reformerade inkomstrelaterade pensionssystemet är däremot skilt från statsbudgeten och finansieras med avgifter och avkastning från AP-fonderna. Systemet är följsamt mot den samhällsekonomiska och demografiska utvecklingen. Regler om automatisk balansering säkrar systemets finansiella stabilitet. Pensionerna kan således aldrig bli högre än vad systemet långsiktigt kan klara av, och det

är pensionärerna och pensionsspararna som bär den ekonomiska risken. Även om pensionsnivån inte exakt går att förutse så är systemet således finansiellt stabilt. Utskottet avstyrkte därmed behandlade motionsyrkanden.

Det reformerade pensionssystemet, som tillkommit efter en överenskommelse mellan fem partier i riksdagen (s, m, c, fp, kd), är således ett avgiftsfinansierat system till skillnad från det föregående, som var förmånsbaserat. Det är konstruerat så att det kan klara de påfrestningar som det kommer att utsättas för både när ett stort antal fyrtiotalister går i pension de närmaste åren och de konsekvenser som kan bli en följd av den ökande medellivslängden. Ytterst garanteras fördelningssystemets finansiella stabilitet genom reglerna för automatisk balansering. Vad nu sagts innebär enligt utskottets mening att fördelarna med det nuvarande pensionssystemet vida överstiger det gamla ATP-systemet. Utskottet, som anser att balanseringen av inkomstpensionen bör vara automatisk och inte beroende av politiska beslut, kan inte se något skäl att frångå sin tidigare uppfattning i dessa frågor. Utskottet vill dessutom erinra om att det nuvarande pensionssystemet varit i funktion endast ett fåtal år. Med det anförda avstyrks motion Sf220 yrkandena 2 och 5.

I fråga om en analys av pensionssystemet utifrån ett köns- och klassperspektiv vill utskottet liksom tidigare (bet. 2005/06:SfU13) framhålla att det nuvarande pensionssystemet innehåller regler som direkt omfördelar från dem med höga inkomster till låginkomsttagare och därmed från män till kvinnor. En sådan regel är den s.k. takregeln, dvs. att pensionsrätt grundas på inkomster upp till 7,5 inkomstbasbelopp. Samma omfördelande egenskap har garantipensionen, dvs. att den som haft låga eller inga förvärvsinkomster får garantipension eller en inkomstgrundad pension kompletterad med garantipension. Även det förhållandet att samma delningstal gäller för kvinnor och män (gemensam livslängdstabell) gynnar kvinnorna. Vad nu sagts innebär att utfallet blir bättre för kvinnor än för män i det nya systemet i den meningen att kvinnor får större ”avkastning” på varje inbetald krona än män. Den omständigheten att kvinnor generellt sett får lägre årlig pension är en återspeglning av kvinnors anställningsvillkor i samhället och beror inte på pensionssystemets utformning.

Pensionssystemet innehåller således regler som både omfördelar mellan hög- och låginkomsttagare och mellan kvinnor och män. Det saknas därför anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motion Sf220 yrkande 1. Motionsyrkandet avstyrks därmed.

Som redan nämnts bygger pensionsreformen på en bred politisk överenskommelse. Reformen har genomförts och vårdats av Genomförandegruppen bestående av ledamöter från de fem partierna. Gruppens arbete är numera avslutat. Regeringen har aviserat sin avsikt att ersätta Genomförandegruppen med en kontroll- eller samrådsgrupp som också ska bestå av ledamöter från de fem partierna. Gruppen ska löpande följa upp reformen och dess effekter.

Utskottet anser att det är både nödvändigt och självklart att pensionsöverenskommelsen vårdas och ser därför positivt på att regeringen ska tillsätta en ny grupp för uppföljning av reformen och dess effekter, en grupp som i likhet med föregångaren ska bestå av ledamöter från de fem partierna bakom pensionsöverenskommelsen. Viljan att nå fram till gemensamma beslut bidrar till att ge pensionssystemet den långsiktiga stabilitet som är en förutsättning för ett hållbart system. Det är därför angeläget att de fem partierna fortsätter att samverka och att detta kan ske inom ramen för en särskild grupp. Utskottet har således inte något att erinra mot att också den nya gruppen begränsas till ledamöter från de partier som står bakom överenskommelsen och avstyrker därmed motion Sf220 yrkande 3.

När det gäller kulturarbetarnas pensioner framgår av den s.k. PISA-förordningen (2003:56) om tjänstepension och tjänstegrupplivförsäkring för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning att dessa vid tidig pensionsavgång erhåller tjänstepension fram till 65 års ålder. På grund av livsinkomstprincipen i det reformerade pensionssystemet blir dock ålderspensionen låg för den som inte förvärvat arbetat fram till 65 års ålder. I budgetpropositionen för 2007 (utgiftsområde 17) anges emellertid att regeringen avser att fördjupa arbetet med pensionsfrågorna för denna grupp för att åstadkomma en helhetslösning inom nuvarande kostnadsramar. I arbetet ingår enligt regeringen att bl.a. pröva förslag om karriärbreddning för arbetstagare med låg pensionsålder, t.ex. sångare och dansare. Kulturutskottet har i betänkande 2006/07:KrU1 välkomnat regeringens avsikt att fördjupa arbetet med pensionsfrågorna. Socialförsäkringsutskottet instämmer i vad kulturutskottet anfört och avstyrker med det anförda motion Sf266.

Pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förbättrad pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt.

Jämför reservation 4 (v).

Motionerna

Lars Ohly m.fl. (v) begär i motion Sf220 yrkande 4 ett tillkännagivande om pensionsrätt vid studier. Eftersom högskolestudier inte med automatik leder till hög lön bör pensionsrätten vid studier ökas. En översyn bör göras som tar hänsyn till den ekonomiskt utsatta situation som många studerande lever i.

I motion Sf248 av Gunilla Wahlén m.fl. (v) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att öka de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande belopp så att det motsvarar svenska folkets genomsnittliga pensionsgrundande inkomst per dag. Det är ologiskt att det är mindre lönsamt att ställa

upp som totalförsvarspliktig än att som jämnåriga arbeta eller studera. I samma motion yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att all totalförsvarspliktutbildning som överstiger 60 dagar ska vara pensionsgrundande. Som skäl härför anför motionärerna att är möjligt att fullborda pliktjänstgöringen på 61 dagar.

Utskottets ställningstagande

Vid studier tillgodoräknas en försäkrad som under någon del av ett år har uppburit studiemedel i form av studiebidrag enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) ett pensionsgrundande belopp för det året. Det pensionsgrundande beloppet ska motsvara 138 % av det studiebidrag som den försäkrade har fått. Anledningen till att det pensionsgrundande beloppet är högre än studiebidraget är att bidraget inte är skattepliktigt. Vid bestämmande av procentsatsen har beaktats skattereglernas påverkan vid en antagen genomsnittlig sidoinkomst för studerandekollektivet. Även om studier inte automatiskt i varje enskilt fall kan sägas leda till högre lön anser utskottet liksom senast i betänkande 2004/05:SfU9 att studier i allmänhet måste betraktas som en investering för en framtida högre lön. Det pensionsgrundande beloppet för studier utgör en viss kompensation för att den enskilde helt eller delvis avstått från förvärvsarbete och därigenom inte kunnat tjäna in pensionsrätt. Mot bakgrund härav och då en höjning av det pensionsgrundande beloppet måste finansieras inom studiestödssystemet avstyrker utskottet motion Sf220 yrkande 4.

En försäkrad som under någon del av ett år har genomgått grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp för det året. Det gäller om tjänstgöringen har pågått sammanlagt minst 120 dagar utan avbrott. För varje tjänstgöringsdag med dagarsättning utgör det pensionsgrundande beloppet hälften av genomsnittet av samtliga för intjänandeåret fastställda pensionsgrundande inkomster för försäkrade som under det året har fyllt högst 64 år, delat med 365. Nivån har bestämts med utgångspunkt i genomsnittsinkomsten för försäkrade i de åldersgrupper som är aktuella för totalförsvarsplikt. Genom reglernas konstruktion följer nivån löneutvecklingen i samhället. Utskottet finner, liksom vid sin senaste behandling av frågan (bet. 2005/06: SfU13) inte anledning att föreslå en omprövning av nivån.

När det gäller frågan om viss minsta tid för pensionsgrundande plikt-tjänstgöring noterar utskottet att det i proposition 1997/98:151 (s. 223 f.) anges att korta tjänstgöringstider inte medför något i pensionshänseende betydande inkomstbortfall, särskilt mot bakgrund av att de som är aktuella för grundutbildning inom totalförsvaret i många fall inte hunnit skaffa sig några större förvärvsinkomster. Det är först vid längre frånvaro från förvärvslivet – exempelvis sex månader eller mer – som den uteblivna möjligheten att förvärvsarbete kan antas få betydelse i pensionshänseende. Av det skälet föreslog regeringen att den minsta tjänstgöringstiden skulle

bestämmas till 120 dagar. Detta blev också riksdagens beslut (bet. 1997/98:SfU13, rskr.1997/98:315–316). Utskottet, som konstaterar att tjänstgöringstiden är pensionsgrundande från första dagen om den pågått minst 120 dagar, delar liksom tidigare den uppfattning som framförs i nämnda proposition.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Sf248 yrkandena 1 och 2.

Makars pensionsrättigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om automatisk delning av premiepensionsrätt mellan makar.

Motionen

I motion C280 av Solveig Hellquist (fp) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att den totala premiepensionen för makar och sambor ska fördelas lika mellan dem om de inte begär att denna regel inte ska tillämpas. Jämställdhetsskäl talar enligt motionären för att makars/sambors premiepension automatiskt ska delas lika mellan dem och att detta ska gälla även dem som inte har gemensamma barn.

Utskottets ställningstagande

Enligt nuvarande regler har makar möjlighet att löpande överföra pensionsrätt inom premiepensionssystemet från den ena maken till den andra. Endast premiepensionsrätt som intjänats under äktenskapet kan bli föremål för överföring. Överföring ska vara frivillig, ske fortlöpande år från år och omfatta hela den premiepensionsrätt som en make tjänat in för året samt inte påverka garantipensionen. Kostnaderna för att överföra pensionsrätten belastar premiepensionskontot för mottagaren. Vid överföring till make minskas premiepensionsmedlen med 14 %. Procentsatsen är densamma oavsett om överföring sker från en man till en kvinna eller tvärtom.

I betänkande 1997/98:SfU13 (s. 90) framhöll utskottet att förslaget om att överföra premiepensionsrätt tillgodoser syftet att i ett större perspektiv utjämna makars pensionsrättsförhållanden samtidigt som en överföring inte innebär någon avgörande minskning av pensionsrätten för makarna. Utskottet delade uppfattningen att överföringen ska vara frivillig och endast vara möjlig för premiepension som tjänats in under äktenskapet samt omfatta hela pensionen. Genom denna lösning blir konsekvenserna av en överföring lättare att förutse. Eftersom en eventuell rätt till garantipension ska bedömas som om överföring inte skett, kan detta medföra att den totala pensionen kommer under basnivån för garantipension. Utskottet ansåg emellertid att denna reduktion av pensionen kunde anses acceptabel.

Utskottet anser att en ordning med en automatiskt delad pensionsrätt visserligen skulle innebära ett välkommet tillskott till kvinnors pension men menar att beslut om en eventuell delning måste tas av de berörda personerna, särskilt som garantipensionen – om en sådan blir aktuell – beräknas som om överföring aldrig hade skett. Mot bakgrund av vad nu anförts är utskottet inte berett att ställa sig bakom en ordning med automatisk delning av premiepensionsrätt. Utskottet avstyrker därmed motion C380 yrkande 1.

Fonder och avgifter i premiepensionssystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om aktivt val av Premiesparfonden och om ett utökat utbud för Sjunde AP-fonden i form av realräntefond, generationsfonder och ideella fonder.

Vidare avslår riksdagen motionsyrkanden om att det även i fortsättningen ska vara avgiftsfritt att byta fonder, att det ska införas ett avgiftstak för pensionssparande och att icke-väljaren inte ska belastas med kostnader för fondbyttssystemet.

Jämför reservation 5 (v).

Motionerna

I motion Sf224 av Leif Jakobsson (s) begärs ett tillkännagivande om avgifterna till PPM. Den som valt att inte välja fond och därmed låtit Sjunde AP-fonden förvalta pengarna bör inte belastas med kostnader för fondbyttssystemet.

Lars Ohly m.fl. (v) begär i motion Sf220 yrkande 7 ett tillkännagivande om att möjligheten att byta fonder även i fortsättningen ska vara avgiftsfri. I samma motion yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om avgiftstak för pensionssparande. Motionärerna påpekar att överföringen i form av avgifter från löntagare till banker och fondägare varje år är enorm. Ett avgiftstak på 0,05 % för pensionssparande i fonder bör därför införas. I yrkande 9 begär motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag som gör det möjligt att aktivt välja Premiesparfonden samt att Sjunde AP-fonden ska erbjuda generationsfonder och ideella fonder liksom en realräntefond som placerar i svenska realränteobligationer.

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Premiepensionsutredningen har i sitt betänkande Svårnavigerat? Premiepensionssparande på rätt kurs (SOU 2005:87) konstaterat att uppbyggnadsfasen för premiepensionen har klarats av och att premiepensionen fungerar bra och är rimligt kostnadseffektiv. Det bör dock bli ännu enklare och bil-

ligare för pensionsspararna att förvalta sin premiepension, och utredningen föreslår att samtliga pensionssparare ska få vägledning som gör förvaltningen av premiepensionen enklare. De skall även fortsättningsvis kunna välja fritt bland systemets fonder, men de bör få hjälp med att sätta samman en väldiversifierad fondportfölj som förvaltas till låga avgifter. Enligt utredningen bör premiepensionssystemets basalternativ få en generationsfondsprofil, dvs. risknivån trappas ned i takt med pensionsspararens ålder. Basalternativet ska vara öppet för aktiva val. Vidare bör Premievalsfonden läggas ned, Premiesparfonden ersättas med ett antal fonder innehållande olika tillgångsslag och fondutbudet reduceras till omkring 100–200 fonder.

Beträffande kostnader för fondbyten, som nu finansieras av avgifterna för täckande av PPM:s administrativa kostnader, framhåller Premiepensionsutredningen att det på grund av kostnadsfrihet för den enskilde vid fondbyte kan finnas en tendens att bytesmöjligheten överutnyttjas av vissa sparare, vilket leder till kostnader för kollektivet av pensionssparare. Enligt utredningen kan det diskuteras om kostnaden för att administrera systemet i förhållande till hur det utnyttjas av olika sparare är rättvist fördelad och, om så inte är fallet, hur en rättvisare fördelning kan åstadkommas. Ett sätt att få de aktiva pensionsspararna att stå för de administrativa kostnader som deras byten medför är att införa en fondbytesavgift. Det skulle även minska incitamenten till alltför frekventa fondbyten och därmed kunna bidra till sänkta kostnader.

Premiepensionsutredningen har gjort bedömningen att avgiftsuttaget vid en internationell jämförelse totalt sett är lågt. Detta gäller såväl för de administrativa kostnaderna som för förvaltningskostnaderna. Enligt utredningen finns det dock utrymme för kostnadsbesparande åtgärder. Bland annat nämns att pensionsspararen inte utnyttjar hela fondutbudet (över 700 fonder) vilket ger utrymme för att reducera förvaltningskostnaderna dels genom justering av prisreduktionsmodellen (ju större en fond är i premiepensionssystemet, desto mer rabatt går tillbaka till den som sparar i fonden), dels genom införande av olika avgifter.

Utredningens förslag har remissbehandlats, och bl.a. med ledning av inkomna synpunkter har regeringen uppdragit åt PPM att fördjupa analysen inom vissa områden.

I uppdraget till PPM, som ska redovisas senast den 30 april 2007, ingår att dels redovisa möjligheterna att med olika typer av avgifter på ett bättre sätt fördela kostnader mellan fondbolag och pensionssparare, dels göra en uppskattning av de kostnader som uppkommer vid fondbyte såväl hos myndigheten som hos fonderna. I vilken omfattning olika avgiftsnivåer bedöms påverka antalet fondbyten ska också redovisas liksom de konsekvenser som skulle uppkomma om antalet fonder skulle reduceras med hjälp av olika styrmedel. PPM ska vidare redovisa hur premiepensionssystemet kan kompletteras med ett begränsat antal kostnadseffektiva placeringsalternativ i syfte att underlätta fondvalet, uppnå lägre kostnader och minska risken för dåliga utfall hos pensionssparare på grund av okunskap.

Pensionsadministrationsutredningen har i betänkandet Ny pension – Ny administration (SOU 2006:111) föreslagit att en ny myndighet, Ålderspensionsmyndigheten, bildas för att administrera den allmänna ålderspensionen (inkomstpension, tilläggspension, premiepension och garantipension). Utredningens förslag är för närvarande föremål för remissbehandling till den 2 april 2007.

Utskottets ställningstagande

Fondutbud

Till premiepensionssystemet avsätts 2,5 procentenheter av avgiften till ålderspensionssystemet (18,5 %). Inbetalda medel fonderas och tillgodohavandet redovisas på individuella premiepensionskonton. Premiépensionsmedlen får placeras i värdepappersfonder efter individuella val av pensionsspararna. En pensionssparare kan också välja att placera medel i Premievalsfonden som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Om den enskilde inte gör något aktivt val placeras medlen i en särskild fond, Premiesparfonden, som också den förvaltas av Sjunde AP-fonden.

Vid ett besök i utskottet den 30 januari 2007 framhöll Peter Norman, vd i Sjunde AP-fonden, att generationsfonder tar tid att bygga upp. Eftersom premiepensionen inom 15–20 år kommer att utgöra 25–30 % av den allmänna ålderspensionen kommer den typen av fonder att på sikt ha betydelse. Peter Norman framhöll vidare att om det var möjligt att återvälja Premiesparfonden kan den fonden slås samman med Premievalsfonden, vilket kommer att ge minskade administrationskostnader. Detta kan dock motverkas av att antalet pensionssparare kan bli fler samtidigt som alltfler kan komma att överlåta förvaltningen på mäklare med påföljd att antalet fondbyten ökar och därmed även kostnaderna.

Frågan om aktivt val av Premiesparfonden liksom om inrättande av generationsfonder är som nämnts föremål för överväganden genom beredningen i Regeringskansliet av Premiépensionsutredningens förslag. Enligt utskottets mening saknas det skäl att föregripa den fortsatta beredningen. Inte heller finner utskottet anledning att föreslå något tillkännagivande om realräntefond inom Sjunde AP-fonden. Utskottet avstyrker med det anförda motion Sf220 yrkande 9 i dessa delar.

Fondbyten

Utskottet har vid ett besök hos PPM den 1 februari 2007 fått information bl.a. om fondbyten. Det framkom då att 11 % av spararna stod för de byten som genomfördes under 2006 och att ca 70 % av spararna inte har bytt fond sedan det första valet 2000. Totalt uppskattas kostnaderna för PPM för fondbyten uppgå till 10 % av budgeten eller 30 miljoner kronor och för fondbolagen till ca 15 miljoner kronor.

Enligt utskottets mening kan det förefalla uppenbart att den som frekvent utnyttjar möjligheten att byta fond också ska stå för kostnaderna härför. En sådan ordning har den fördelen att icke-väljare slipper betala för andras fondbyten, vilket torde upplevas som mer rättvist. Att införa avgifter för fondbyten kan emellertid negativt inverka på spararnas vilja att byta fond även i de fall det är högst befogat, t.ex. för att lämna en fond som visat dåligt resultat. Frågan om fondbytesavgift är dock föremål för fortsatt utredning, och något skäl att föregripa utredningsresultatet kan utskottet inte se. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna Sf220 yrkande 7 och Sf224.

Avgift för administration och fondförvaltning

Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten är ett autonomt system som ska bära sina egna kostnader – inklusive administrationskostnaderna. Det finns därmed en direkt koppling mellan administrationskostnaderna och de framtida pensionerna – ju högre kostnader, desto lägre framtida pensioner, allt annat lika.

Pensionsspararna betalar årligen en avgift för PPM:s skötsel av premiepensionssystemet som tas ut i procent av tillgodohavandet på premiepensionskontot. Av förordningen (2000:585) med instruktion för PPM framgår att avgifter får tas ut som per år motsvarar högst 0,3 % av de sammanlagda tillgodohavandena på pensionsspararnas premiepensionskonton. PPM:s administrativa avgift uppgår till 0,16 % av tillgodohavandet på varje konto. Pensionsspararna betalar också en förvaltningsavgift för sina fondandelar till fondbolagen och får tillbaka en rabatt via PPM. PPM har upplyst att genomsnittsavgiften efter rabatt för närvarande (februari 2007) uppgår till 0,4 % men att beslut nyligen tagits om att öka rabatten ytterligare så att genomsnittsavgiften efter rabatt kommer att uppgå till 0,3 %.

Som nämnts ovan har PPM i uppdrag att bl.a. redovisa möjligheterna att med olika typer av avgifter på ett bättre sätt fördela kostnader mellan fondbolag och pensionssparare liksom konsekvenserna av ett minskat antal fonder i premiepensionssystemet. Med hänsyn härtill anser utskottet att något tillkännagivande i frågan om avgiftstak inte är påkallat. Utskottet avstyrker därmed motion Sf220 yrkande 8.

Ideella fonder

Enligt 8 kap. 3 § LIP gäller att premiepensionsmedel inte får placeras i fonder som enligt fondbestämmelserna kan dela ut medel till andra än andelsägarna, dvs. s.k. ideella fonder. Förslaget lades fram i proposition 1999/2000:12 med hänvisning bl.a. till att innestående fordran på pension enligt 15 kap. 16 § LIP inte får överlätas innan den är tillgänglig för lyftning. Det angavs att bestämmelser av det slaget också har ett socialt syfte, dvs. de syftar till att skydda de förmåner som de försäkrade har enligt lagstiftningen. Bestämmelserna motverkar också risken att en försäkrad genom att överlåta ännu inte tillgängliga försäkringsersättningar försätter

sig i situationer där han eller hon behöver ytterligare stöd från det allmänna för sin försörjning. Dessa grundläggande principer markerar också att premiepensionssystemet är ett slutet ekonomiskt system. Utskottet delade regeringens uppfattning att premiepensionsmedel inte borde få placeras i ideella fonder (bet. 1999/2000:SfU6). Utskottet har senast i betänkande 2005/06:SfU13 avstyrkt ett liknande motionsyrkande och finner inte nu anledning att ändra uppfattning i frågan. Motion Sf220 yrkande 9 i denna del avstyrks därmed.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Pensionsgrundande inkomst vid retroaktiva utbetalningar, punkt 2 (v, mp)

av Kalle Larsson (v) och Gunvor G Ericson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:Sk311 och 2006/07:Sf4 yrkande 1 och bifaller delvis motion 2006/07:Sf4 yrkande 2.

Ställningstagande

En person som får en retroaktiv ersättning från Försäkringskassan kan med dagens regler bli lidande av att systemet är sådant att ersättning betalas ut fördröjt. Eftersom retroaktiva ersättningar inte ger pensionsrätt de år utbetalningen faktiskt avser blir resultatet att den försäkrade utan egen förskyllan riskerar att få en lägre ålderspension. En ändring bör även göras av reglerna i 2 kap. 17 § LIP så att det bli möjligt att få pensionsrätt på retroaktiva utbetalningar oavsett om man tidigare fått ersättning från Försäkringskassan eller inte.

2. Pensionssystemets utformning m.m., punkt 3 (v)

av Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Sf220 yrkandena 1–3 och 5.

Ställningstagande

ATP-systemet var ett till individen riktat kollektivt system som skapade ett kontrakt mellan generationerna. Genom att säga upp det solidariska kontraktet skapar det nya pensionssystemet djupare klyftor mellan gamla och

unga, mellan hög- och låginkomsttagare och mellan kvinnor och män. Av det skälet bör regeringen analysera pensionssystemets konsekvenser utifrån ett klass- och könsperspektiv.

Eftersom det nuvarande ålderspensionssystemet är felkonstruerat bör en utredning tillsättas för att lämna förslag om att ersätta nuvarande pensionssystem med ett reformerat ATP-system. I det reformerade ATP-systemet ska hela pensionsavgiften på 18,5 % gå till fördelningssystemet, vilket gör systemet finansiellt stabilare än dagens system. Vidare bör premiepensionen avskaffas och medlen föras till Sjunde AP-fonden samt nivån på garantipensionen kontinuerligt ses över. Dessutom bör 15/30-regeln i ATP-systemet, dvs. de 15 bästa åren av 30 års intjänandetid, återinföras, kompensationsen för barnår m.m. slopas och inkomstpensionen värdesäkras i förhållande till reallöneutvecklingen.

När det gäller förändringar inom det nuvarande pensionssystemet bör regeringen återkomma med förslag till en aktiv balansering. Avgifterna bör höjas tillfälligt om det visar sig att pensionssystemet är underfinansierat. Därtill ska det finnas en fastlagd gräns för vilket underskott som ska hanteras med avgiftsökningar. Om gränsen passeras ska ansvariga politiker besluta om hur balans ska uppnås.

Det är också hög tid att alla riksdagens sju partier tillåts ta fullt ansvar för pensionsfrågorna och inte bara de fem partierna som samarbetat i Genomförandegruppen.

3. Kulturarbetarnas pensioner, punkt 4 (v, mp)

av Kalle Larsson (v) och Gunvor G Ericson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2006/07:Sf266.

Ställningstagande

En översyn av ålderspensionsreformens effekter för kulturarbetarnas pensioner bör göras. Denna grupp riskerar en låg ålderspension när de blir 65 år eftersom de i många fall varit tvungna att gå i pension före 55 års ålder.

4. Pensionsrätt vid studier och totalförsvarsplikt, punkt 5 (v)

av Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:Sf220 yrkande 4 och 2006/07:Sf248 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Eftersom högskolestudier inte med automatik leder till hög lön finns det skäl att öka pensionsrätten vid studier. En översyn bör därför göras, som dock inte får resultera i en ökad pensionsrätt på bekostnad av andra för studerande nödvändiga förbättringar.

Förbättringar bör även göras för totalförsvarspliktiga. Deras pensionsgrundande belopp bör motsvara svenska folkets genomsnittliga pensionsgrundande inkomst per dag. Det är ologiskt att det är mindre lönsamt att ställa upp som totalförsvarspliktig än att som jämnåriga arbeta eller studera. Eftersom det är möjligt att fullborda pliktjänstgöringen på 61 dagar bör all totalförsvarspliktutbildning som överstiger 60 dagar vara pensionsgrundande.

5. Fonder och avgifter i premiepensionssystemet, punkt 7 (v) av Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Sf220 yrkandena 7–9 och avslår motion 2006/07:Sf224.

Ställningstagande

Ett förslag om att avgiftsbelägga fondbyten i premiepensionssystemet bör inte genomföras, utan möjligheten att byta fonder bör även i fortsättningen vara avgiftsfri.

Eftersom överföringen i form av avgifter från löntagare till banker och fondägare varje år är enorm bör det införas ett avgiftstak på 0,05 % för pensionssparande.

Därtill bör regeringen återkomma med förslag som gör det möjligt att aktivt välja Premiesparfonden samt för Sjunde AP-fonden att erbjuda generationsfonder, ideella fonder och en realräntefond som placerar i svenska realränteobligationer.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2006/07:29 Vissa pensionsfrågor:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension,
2. lag om ändring i lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,
3. lag om ändring i lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.

Följdmotion

2006/07:Sf4 av Gunvor G Ericson och Thomas Nihlén (båda mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta ett system som gör retroaktiv ackumulerad utbetalning pensionsgrundande.
2. Riksdagen beslutar om ändring av 2 kap. 17 § lagen (1998:674) om inkomstpension enligt vad som i motionen anförs.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:Sk311 av Helén Pettersson i Umeå och Lars Lilja (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om taxering av retroaktiva ersättningar när arbetsskadeersättning betalas ut retroaktivt för flera år.

2006/07:C280 av Solveig Hellquist (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den totala premiepensionen för makar och sambor ska fördelas lika mellan dem om de inte begär att denna regel inte ska tillämpas.

2006/07:Sf220 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör analysera pensionssystemets konsekvenser utifrån klass- och könsperspektiv.

2. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning som får i uppdrag att lägga fram ett förslag till ett reformerat ATP-system i enlighet med vad i motionen anförts.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att riksdagen bör få full och löpande insyn i Genomförandegruppens arbete.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om pensionsrätt vid studier.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör återkomma med förslag till en aktiv balansering.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att möjligheten att byta fonder även i fortsättningen ska vara avgiftsfri.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om avgiftstak för pensionssparande.
9. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om vad i motionen anförts om aktivt val och utökad utbud för Sjunde AP-fonden.

2006/07:Sf224 av Leif Jakobsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om avgifterna till Premiepensionsmyndigheten.

2006/07:Sf248 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att öka Sveriges totalförsvarspliktigas pensionsgrundande belopp till svenska folkets genomsnittliga pensionsgrundande inkomst per dag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att all totalförsvarspliktutbildning som överstiger 60 dagar ska vara pensionsgrundande.

2006/07:Sf266 av Lisbeth Grönfeldt Bergman (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att den av regeringen aviserade kontroll- eller samrådsgruppen för vårdande av pensionsreformen och uppföljning av dess effekter i sitt arbete bör göra en översyn som särskilt avser effekterna av reformen för kulturarbetares pensioner.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:702) om garantipension dels att 3 kap. 6 § skall ha följande lydelse, dels att punkt 4 i övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse, dels att det i övergångsbestämmelserna skall införas en ny punkt, 5, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***3 kap.**6 §¹

Den som omedelbart före den kalendermånad då han eller hon fyllde 65 år *uppbär* hel sjukersättning i form av garantiersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller hel särskild efterlevandepension enligt lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn skall, om det är förmånligare än en beräkning enligt 1–5 §§, som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas den *bosättningstid* som legat till grund för beräkning av sjukersättningen eller den särskilda efterlevandepensionen

Den som omedelbart före den kalendermånad då han eller hon fyllde 65 år *hade rätt till* hel sjukersättning i form av garantiersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller hel särskild efterlevandepension enligt lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn skall, om det är förmånligare än en beräkning enligt 1–5 §§, som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas den *försäkringstid* som legat till grund för beräkning av sjukersättningen eller den särskilda efterlevandepensionen.

¹ Senaste lydelse 2002:209.

4. Bestämmelserna i 3 kap. 6 § skall gälla även i fråga om beräkning av försäkringstid för garantipension för en kvinna som är född något av åren 1938–1944 och som med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring *uppburit* folkpension i form av änkepension vid utgången av år 2002 och därefter *uppburit* änkepension eller garantipension till sådan pension enligt lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.

4.² Bestämmelserna i 3 kap. 6 § skall gälla även i fråga om beräkning av försäkringstid för garantipension för en kvinna som är född något av åren 1938–1944 och som med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring *haft rätt till* folkpension i form av änkepension vid utgången av år 2002 och därefter *haft rätt till* änkepension eller garantipension till sådan pension enligt lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.

Är änkepensionen eller garantipensionen till sådan pension beräknad i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs pension, skall försäkringstid för garantipension beräknas med samma kvotdel av 40 års försäkringstid som svarar mot den kvotdel av 30 års tillgodoräknade pensionspoäng som änkepensionen eller garantipensionen till sådan pension beräknats på.

5. Vid tillämpningen av 3 kap. 6 § skall för en försäkrad som haft rätt till hel särskild efterlevandepension i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs pension, försäkringstid för garantipension beräknas med samma kvotdel av 40 års försäkringstid som svarar mot den kvotdel av 30 års tillgodoräknade pensionspoäng som den särskilda efterlevandepensionen beräknats på.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2007.

² Senaste lydelse 2002:1078.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 10 § och 6 kap. 11 § lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

10 §¹

Inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension skall vid ingången av varje kalenderår räknas om i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 14 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. Om dödsfallet inträffar ett år och efterlevandepensionen eller änkepensionen skall utges först från ett senare år, skall pensionen beräknas som om den hade utgetts redan dödsfallsåret.

Inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension skall vid ingången av varje kalenderår räknas om i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 14 § *första meningen* lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. Om dödsfallet inträffar ett år och efterlevandepensionen eller änkepensionen skall utges först från ett senare år, skall pensionen beräknas som om den hade utgetts redan dödsfallsåret.

6 kap.

11 §

Om en änka, som är född under något av åren 1930–1953, har rätt till änkepension och för samma månad får inkomstgrundad ålderspension enligt 6 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension, skall änkepension utges endast i den mån den efter samordning enligt 1 kap. 6 § tredje stycket överstiger ålderspensionen. Vid beräkning av ankans inkomstgrundade ålderspension skall 6 kap. 2 § 1 samt 3 och 4 §§, 5 § första stycket, 12 § och 14–16 §§ nämnda lag tillämpas.

Om en änka, som är född under något av åren 1930–1953, har rätt till änkepension och för samma månad får inkomstgrundad ålderspension enligt 6 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension, skall änkepension utges endast i den mån den efter samordning enligt 1 kap. 6 § tredje stycket överstiger ålderspensionen. Vid beräkning av ankans inkomstgrundade ålderspension skall 6 kap. 2 § 1 samt 3 och 4 §§, 5 § första stycket, *och i förekommande fall 8 a och 12 §§*, nämnda lag tillämpas.

En änka som avses i första stycket och som är född under något av åren 1930–1944 har dock, oavsett vad som anges i första stycket, rätt till änkepension med sådant belopp att denna, tillsammans med ankans inkomstgrundade ålderspension, motsvarar en viss andel av summan av kvinnans inkomstgrundade ålderspension beräknad enligt första stycket och den tilläggspension för den avlidne mannen som avses i 5 § första

¹ Senaste lydelse 2002:214.

stycket 1. Denna andel utgör 60 procent om kvinnan är född år 1930, 58 procent om kvinnan är född år 1931, 56 procent om kvinnan är född år 1932, 54 procent om kvinnan är född år 1933, 52 procent om kvinnan är född år 1934 och 50 procent om kvinnan är född under något av åren 1935–1944. Änkepension får emellertid inte med stöd av denna regel betalas ut med högre belopp än vad som följer av 5 § första stycket 1.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2007.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.

Härigenom föreskrivs att 21 och 27 §§ lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §

Vid tillämpning av 20 § skall följande inkomster beaktas:

1. Den del av den bidragsgrundande inkomsten som avses i 12 § första stycket 1 och 2 efter avdrag för den skatte- och avgiftssats som följer av tillämplig skattetabell enligt 11 kap. 6 § skattebetalningslagen (1997:483). Om det för den bidragsberättigade inte kan beslutas någon tillämplig skattetabell skall den skatte- och avgiftssats användas som följer av den skattetabell som skulle ha varit tillämplig om sådant beslut hade kunnat fattas.

2. Den del av den bidragsgrundande inkomsten som avses i 12 § första stycket 3 efter avdrag med 30 procent.

3. Den del av den bidragsgrundande inkomsten som avses i 15 §.

3. Den del av den bidragsgrundande inkomsten som avses i 15 § 1 efter avdrag för den skatte- och avgiftssats som följer av bestämmelserna i 1 och 2 om inkomsten inte hade undantagits från beskattning i Sverige på grund av 3 kap. 9–14 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) eller skatteavtal.

4. Den del av den bidragsgrundande inkomsten som avses i 16 och 17 §§.

4. Den del av den bidragsgrundande inkomsten som avses i 15 § 2–4, 16 och 17 §§.

5. Bostadstillägg enligt 11 §.

Inkomsterna enligt första stycket 1–3 skall sammanlagda alltid anses utgöra lägst en tolfedel av det för den bidragsberättigade gällande beloppet enligt 19 § efter avdrag för beräknad preliminär skatt enligt första stycket 1. I fråga om makar skall inkomsterna för var och en av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda inkomster. För den som är född 1938 eller senare skall från och med den månad då han eller hon fyller 65 år inkomsterna, i stället för de belopp som anges i 19 § första stycket, alltid anses utgöra lägst en tolfedel av 2,13 gånger prisbasbeloppet för den som är ogift och 1,9 gånger prisbasbeloppet för den som är gift efter avdrag för beräknad preliminär skatt enligt första stycket 1.

27 §¹

Bostadstillägg skall omprövas när något förhållande som bestämmer tilläggets storlek har ändrats.

Bostadstillägget får räknas om utan föregående underrättelse om den del av årsinkomsten ändras

Bostadstillägget får räknas om utan föregående underrättelse om den del av årsinkomsten ändras

¹ Senaste lydelse 2004:852.

som utgörs av en förmån som betalas ut av Försäkringskassan, pension enligt utländsk lagstiftning, avtalspension eller motsvarande ersättning som följer av kollektivavtal. Detsamma skall gälla när sådant belopp som avses i 19 § ändras.

som utgörs av en förmån som betalas ut av Försäkringskassan, pension enligt utländsk lagstiftning, avtalspension eller motsvarande ersättning som följer av kollektivavtal. Detsamma skall gälla när *ändring sker av*

– sådant belopp som avses i 19 §,

– *preliminärt bostadsbidrag enligt lagen (1993:737) om bostadsbidrag, eller*

– *taxeringsvärde för annan fastighet än sådan som avses i 16 § andra stycket.*

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2007. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande bostadstillägg som avser tid före ikraftträdandet.